

Prihvaćeno: 28. lipnja 2019.

Sara Brodarić Šegvić
Poslijediplomski studij lingvistike
Filozofski fakultet u Splitu

NEFORMALNO USVAJANJE ENGLESKOG VOKABULARA PUTEM MEDIJA KAO NEIZOSTAVAN FAKTOR USPJEŠNOSTI U FORMALNOJ NASTAVI ENGLESKOG KAO STRANOG JEZIKA

Sažetak: Srednjoškolci u Hrvatskoj imaju sve više mogućnosti za nenamjerno usvajanje engleskog jezika u izvanškolskom kontekstu uz internet, titlovene televizijske programe, pjesme i videoigre engleskog jezičnog sadržaja. U ovom radu statistički su analizirani podatci prikupljeni pomoću upitnika s ciljem uspoređivanja ocjena iz Engleskog jezika 78 srednjoškolaca i usvajanja novih engleskih riječi iz medija: nastoje li riječi razumjeti iz konteksta te koliko često provjeravaju njihovo značenje? Istražuje se i odnos uspjeha učenika i njihovog stava o utjecaju različitih medija na slučajno usvajanje engleskog vokabulara. Provedeni Hi-kvadrat testovi potvrdili su da učenici s najboljim ocjenama statistički značajno češće pristupaju novim leksičkim jedinicama nastojeći ih razumjeti iz konteksta, a također im učestalije provjeravaju značenje, te da veliku količinu engleskih riječi usvajaju putem glazbe i filmova. Svrha ovog rada jest istaknuti važnost ovakvog spontanog usvajanja engleskog vokabulara kroz medije kod hrvatskih srednjoškolaca, te skrenuti pozornost na mogućnost korištenja tih saznanja u formalnoj nastavi engleskog kao stranog jezika.

Ključne riječi: engleski jezik i mediji, nastava stranih jezika, podučavanje engleskog jezika, spontano usvajanje vokabulara, strategije usvajanja vokabulara.

UVOD

Neformalno usvajanje jezika podrazumijeva sve načine pomoću kojih pojedinci mogu postići određene jezične kompetencije neovisno o školskim institucijama i formalnom obrazovanju, što se ponekad odvija sasvim nesvjesno, poput usvajanja materinskog jezika. Nastojeći definirati proces usvajanja materinskoga jezika, Prebeg-Vilke (1991: 27) naglašava da najznačajniju ulogu, osim roditelja, ima djetetova neposredna okolina.

S obzirom na to da ne možemo zanemariti činjenicu da neposrednu okolinu današnje djece i adolescenata ponajviše oblikuje doticaj s medijima, neminovno je da jezični sadržaji medija koje konzumiraju imaju izniman utjecaj na njihov jezični razvoj. Apel i Masterson (2012, u Ćosić 2016: 9) ističu da je „izloženost djece medijima izuzetno velika, odnosno da osim na spavanje najveći dio vremena u toku dana provode uz različite medije“.

Jezik koji prevladava u medijima diljem svijeta, pa tako i u životima hrvatskih srednjoškolaca, jest engleski jezik. Dostupnost i važnost engleskog jezika kao po-

sljedica suvremenog procesa globalizacije u stalnom je porastu, a ubrzanim razvojem tehnologije, osobito pojavom pametnih telefona izravan pristup svim engleskim jezičnim sadržajima koje pruža internet moguć je svugdje i u svakom trenutku. Izloženost engleskom jeziku danas je još znatno intenzivnija zbog pojave društvenih mreža i *online* igara koje omogućuju i dvosmjernu komunikaciju na tom jeziku izvan škole što potiče ne samo receptivno već i produktivno znanje vokabulara.

Čini se da takvi uvjeti pridonose nenamjernom usvajanju engleskog vokabulara kod hrvatskih srednjoškolaca te im nerijetko pomažu pri uspješnom svladavanju gradiva na nastavi Engleskog jezika u školi. S obzirom na učestalost izloženosti engleskom jeziku, pojedini učenici usvajaju taj jezik spontano, na sličan način kao i materinji, pa se stoga u razredu njihove jezične kompetencije znatno razlikuju od kompetencija onih učenika koji manje koriste prednosti koje im može pružiti medijska sveprisutnost engleskog jezika.

Ovim istraživanjem ispituju se stavovi učenika o razinama utjecaja pojedinih medija (glazbe, filma, interneta, videoigara) na njihove leksičke kompetencije, nastoji se i doznati kojim se strategijama usvajanja vokabulara učenici koriste izvan učionice, te ispituje predstavlja li to bitan faktor kod njihovog školskog uspjeha u nastavi engleskog kao stranog jezika. Cilj je ukazati da brojni pozitivni učinci dugotrajne izloženosti engleskom jeziku mogu biti temelj za moguće promjene kurikulumu Engleskog jezika u odnosu na poduku ostalih stranih jezika u hrvatskim školama kako bi se unaprijedila nastavna praksa i zadovoljilo suvremene potrebe nastavnika i učenika.

PREGLED LITERATURE I ISKUSTVA U NASTAVI

Usvajanje stranog jezika uz pomoć medija često je istraživano pitanje, posebice u smislu učinkovitosti korištenja glazbe i/ili audiovizualnih sadržaja kao nastavnih materijala u razredu pri formalnom učenju jezika. Uz to, neki lingvisti smatraju da „učenici mogu apsorbirati i zadržati vokabular osmozom, odnosno samo čitanjem riječi u kontekstu bez ikakve posebne obuke“ (Oxford 1990), pa tako Krashen (1982, u Oxford 1990: 23) preporučuje studentima da „u slobodno vrijeme puno čitaju“ kako bi automatski proširili svoj vokabular.

Porastom važnosti i sveprisutnosti medija, posljednjih godina sve više autora istražuje utjecaje i prednosti neformalnog usvajanja jezika. Čepon (2006) ističe da je glavni medij prenošenja zapadnjačke kulture danas engleski jezik, te da se u tom pogledu ni jedan drugi jezik s njim ne može mjeriti.

Brojna istraživanja pokazala su pozitivne učinke koje sama izloženost engleskom jeziku u medijima ima na učenike tog jezika. Dokazano je da učestalo izlaganje engleskom jeziku putem medija pozitivno utječe na ocjene hrvatskih srednjoškolaca u nastavi Engleskog jezika (Brodarić 2015). Ranija istraživanja također su pokazala da brojnost sadržaja na engleskom jeziku olakšava nenamjerno usvajanje engleskog vokabulara, pogotovo kod informatički upućenijih mlađih generacija (Mihaljević Djigunović, Cergol i Li 2006). Mihaljević Djigunović i Geld (2003) već u prošlom desetljeću pisale su o sve vidljivijim razlikama između engleskog i svih ostalih stranih jezika koje se podučava u

hrvatskim školama. Također tvrde da je prosječna izloženost engleskom jeziku u Hrvatskoj 3.9 sati dnevno putem televizijskih programa, radija, reklama, interneta.

Pri opisivanju utjecaja verbalno-vizualnih materijala u nastavi vokabulara engleskog jezika Hodžić Jejna (2016: 313) ističe da „putem elektronskih medija „svjesno ili nesvjesno usvajamo i jezik“ zbog toga što „sadrže ogroman broj informacija koje se prezentiraju putem kombinacije teksta i slike“ (Sless 1981, u Hodžić Jejna 2016: 313). Nadalje, u Hrvatskoj se ne primjenjuje sinkronizirani, već titlovani prijevod uvezenih filmova, serija, televizijskih emisija te ostalog sadržaja. Mnogi autori smatraju da titlovani audiovizualni materijali olakšavaju slušnu obradu zbog bogatog konteksta kojeg pružaju i time predstavljaju moćan alat za usvajanje jezika (Baltova, 1994 u Danan 2004). Stoga je uvaženo mišljenje da u europskim zemljama koje koriste titlovanje umjesto sinkronizacije, kao što je slučaj u Hrvatskoj, izvjesniji bolji izgovor i razumijevanje engleskog jezika (Koolstra i sur. 2002). ELLiE¹ istraživanje, koje je obuhvatilo sedam europskih zemalja, pokazalo je da su upravo Hrvatska, Švedska, i Nizozemska, s dugom tradicijom titlovanja filmova i televizijskih emisija, one države u kojima su djeca najviše izložena engleskom jeziku izvan škole (Eurobarometar 2006, u Enever 2011 :118).

Osim audiovizualnog sadržaja na engleskom jeziku koji se mladima nudi na televizijskim ili kino programima, u današnje vrijeme takav je sadržaj još dostupniji uslugama *downloadiranja* i *streaminga* na internetu. Na takav je način filmove lakše preuzeti bez hrvatskih titlova, ali i samo uz engleske titlove, a Nagira (2011) dokazuje da gledanje audiovizualnih materijala na stranom jeziku uz pomoć titlova na istom stranom jeziku može poboljšati slučajno usvajanje jezika.

Važno je istaknuti moć stimuliranja koju *pop* glazba ima pri usvajanju jezika preko fenomena nazvanog „*song stuck in the head*“ (Murphey 1990), odnosno „pjesme koja ne izlazi iz glave“. Taj fenomen tjera nas da se upitamo koje je značenje stranih riječi koje nam se *vrte po glavi* uz melodiju koju smo upamtili.

Neupitno je da i internet ima sve veću ulogu u jezičnom razvoju djece i adolescenata. Crystal (2001) zastupa mišljenje da internet nije više medij koji isključivo nudi informacije, već pruža učenicima mogućnost da svojim komentarima ili diskusijama utječu na sadržaj *web*-stranica. Štoviše, u današnje vrijeme internet hrvatskim srednjoškolcima pruža mogućnost da engleski jezik biraju kao globalno sredstvo komunikacije s korisnicima diljem svijeta, bilo to preko društvenih mreža, komentiranjem *YouTube* videa ili članaka na *web* portalima, pisanjem *blogova* ili pak igranjem *online* igara.

Zbog navedenog stalnog porasta izloženosti adolescenata engleskom jeziku sve su drastičnije razlike među učenicima u srednjim školama kada je riječ o jezičnim kompetencijama – razini upotrebe četiriju jezičnih vještina, poznavanju gramatike i vokabulara na nastavi Engleskog jezika. Iz nastavničkog iskustva moguće je primijetiti golemi jaz u jezičnim kompetencijama onih učenika koji su često izloženi medijima koji im nude britanski ili ponajviše američki jezični sadržaj, i onih učenika koji se iz različitih razloga u slobodno vrijeme manje izlažu tom jeziku. Velik broj uspješnih učenika često

1 Longitudinalno istraživanje ranog učenja stranog jezika u Europi projekt je Europske komisije nazvan ELLiE: Early language learning in Europe (2011).

raspolaze proširenim fondom riječi koji nije dio uobičajenog sadržaja školskog programa Engleskog jezika, dok je takvo što rijetkost na nastavi drugih stranih jezika (talijanskog, njemačkog, francuskog i španjolskog). Uobičajeno je poznavanje primjerice leksika oružja za koje učenici tvrde da su ga *pokupili* igrajući *online* igrice, poznavanje vokabulara specifičnih tema koje se ponavljaju u popularnim televizijskim serijama (npr. *Big Bang Theory*), ili pak idioma i raznih žargonskih izraza često prisutnih u tekstovima pjesama a koji su nerijetko vezani za primjerice *rap* i *hip-hop* subkulture.

S druge strane, bez obzira na količinu sadržaja na engleskom jeziku koji su izvan škole dostupni svima, iskustva u nastavi pokazuju da postoji i veliki broj onih učenika čije su jezične kompetencije toliko ograničene da teško prate program B1 i B2 razine koje ih se u gimnaziji podučava. Njihov fond engleskih riječi neusporedivo je manji od onog kojim se služe pojedini vršnjaci koji se uvjerljivo izražavaju na C1, a u rjeđim slučajevima čak C2 razini². Lošiji učenici Engleskog jezika u konzultacijskim razgovorima s nastavnikom priznaju da su rijetko u doticaju s engleskim jezikom izvan školske ustanove. Slušaju glazbu na hrvatskom jeziku, ne gledaju često televiziju i ne koriste sve mogućnosti koje im društvene mreže i općenito internet nude za unapređivanje engleskih jezičnih kompetencija. Zbog toga je izgledno da je lošiji uspjeh u nastavi Engleskog jezika usko vezan za manju učestalost izlaganja tom jeziku izvan škole. Zbog sveprisutnosti engleskog jezičnog sadržaja u svakodnevnom životu hrvatskih adolescenata, odlične ocjene ne postižu više samo oni učenici koji marljivo uče gramatičke strukture i svladavaju upotrebu novog vokabulara uz vježbe na nastavi, već to sve češće postižu učenici koji jako puno vremena provode uz medije engleskog jezičnog sadržaja, ponekad i na uštrb učenja i drugih školskih obaveza.

Kada je riječ o engleskom jeziku, čini se da je danas jezična kompetencija mladih informatički upućenijih generacija u Hrvatskoj sve manje vezana za proces formalnog obrazovanja, a sve više za doticaj s medijima. Graddol (2006) ističe da se pod utjecajem globalizacije i nastava Engleskog jezika nevjerojatnom brzinom mijenja. Također naglašava da je današnji engleski jezik novi fenomen te da to nikako nije „engleski jezik kakvim smo ga nekoć doživljavali i podučavali kao strani jezik“ (Graddol 2006: 11).

Svakako se važnost odgojno-obrazovnog procesa ne smije zanemariti, već na pravilan način izmijeniti i preusmjeriti kako bi ga se učinilo što funkcionalnijim u sadašnjem vremenu kad promjena statusa engleskog jezika predstavlja stalni izazov nastavnicima i učenicima.

Sekelj (2011: 205) predlaže da „proces učenja treba promatrati kao cjeloviti proces implicitnog, uglavnom nesvjesnog usvajanja kroz izloženosti jeziku i eksplicitnog, sustavnog učenja u formalnim uvjetima“. U skladu s tim, Lee i sur. (2012) kroz pregled relevantne literature i opis studija vezanih uz usvajanje stranog jezika, došli su do zaključka da ni namjerno ni nenamjerno usvajanje vokabulara nisu djelotvorniji, te da bi i eksplicitni i implicitni načini usvajanja trebalo inkorporirati kod poučavanja i učenja vokabulara.

2 Razine jezične kompetencije (A1, A2, B1, B2 C1, C2) određene i opisane prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike – ZEROJ (2005) kako bi se na podjednak način moglo pratiti jezični napredak pojedinca diljem Europe.

Prema *Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike –ZEROJ* (2005) svako podučavanje jezika trebalo bi uključiti usvajanje jezičnih područja gramatike i vokabulara te usvajanje jezičnih vještina (čitanja, pisanja, slušanja i govora). Promatrajući usvajanje engleskog vokabulara u ranoj školskoj dobi Sekelj (2011: 200) ističe „važnost vokabulara u procesu učenja engleskog kao stranog jezika i to prvenstveno u periodu ranog učenja, jer kvaliteta učenja stranog jezika na početku školovanja bitno određuje daljnji proces učenja“. Stoga nije čudno što Udier (2009: 78) napominje da „što su učenici napredniji, to su veće individualne razlike u usvajanju riječi među njima“. Često se pokazalo da je upravo vokabular to što čini razliku u jezičnoj kompetenciji. Andranka i Jurković (2016) ukazuju na važnost vokabulara i citiraju Allenovu (1983, u Andranka i Jurković 2016: 30) mišljenje da je „ograničen vokabular veća prepreka ostvarivanju komunikacije nego ograničeno znanje gramatike“ te Wilkinsonovu (1973, u Andranka i Jurković 2016: 30) tvrdnju da „bez gramatike nije moguće puno toga izraziti, no da bez vokabulara nije moguće ništa izraziti“. Pašalić i Sinovčić Trumbić (2014) u svom istraživanju prenose mišljenja splitskih studenata koji smatraju da strani jezik zahtijeva drugačiji način učenja od ostalih predmeta i vjeruju da je pri učenju vokabulara bitan kontekst.

U ovom radu poći će se od pretpostavke da izloženost engleskom jeziku u medijima predstavlja bitan kontekst te da učenici često upotrebljavaju strategiju zaključivanja značenja nove riječi iz konteksta, odnosno prema klasifikaciji strategija učenja i usvajanja nepoznatih riječi Rebecce Oxford (1990) služe se *tehnika* koje upotrebljavaju kontekst³. Jezični kontekst koji nude mediji predstavlja autentične komunikacijske situacije, prirodnije i sveobuhvatnije od onih što se mogu ponuditi učenicima na nastavi. Sekelj (2011) napominje da strategije spontanog usvajanja bitno pridonose povećanju vokabulara učenika s obzirom na prisutnost engleskog jezika u medijima, te da se proces učenja odvija nesvjesno kad su učenici motiviraniji radeći ono što vole. Stoga, „izvjesnije je da će se engleski jezik lakše usvojiti izvan učionice gdje učenici imaju raspoloživo vrijeme, pregršt virtualnih zajednica i gdje je prisutna unutarnja motivacija“ (Sokett i Toffoli 2012: 215).

U svjetlu navedenih razmišljanja ovaj rad istražuje u kojoj se mjeri slučajno usvajanje engleskog vokabulara u izvanškolskom kontekstu i posredovanjem medija može povezati sa školskim uspjehom hrvatskih adolescenata na nastavi Engleskog jezika u srednjim školama. S obzirom na to da je prethodno utvrđeno (Brodarić 2015) da su glazba, film, internet i videoigre mediji koji u najvećoj mjeri utječu na jezičnu kompetenciju iz engleskog jezika kod srednjoškolaca, u ovom istraživanju posebno se ispitao njihov utjecaj na usvajanje vokabulara.

CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

CILJ

Ovaj rad nastoji istražiti odnos između uspjeha učenika iz engleskog jezika u formalnoj školskoj nastavi i načina na koje učenici engleski vokabular usvajaju izvan

3 U izvorniku Oxford (1990): Fully contextualizing techniques (kada su riječi koje učenik treba naučiti uronjene u više ili manje prirodni komunikacijski kontekst), a koje se razlikuju od Semi-contextualizing (grupiranje riječi, asocijacije i sl.) i Decontextualizing techniques (u koje spadaju učenje uz popis riječi ili uz pomoć tzv. flashcards).

škole. Cilj je istraživanja također utvrditi stavove ispitanika o medijima engleskog jezičnog sadržaja koji u najvećoj mjeri utječu na slučajno usvajanje vokabulara tog jezika kako bi se razmotrio suodnos leksičke kompetencije učenika u formalnoj nastavi i okolnosti korištenja engleskog u izvanškolskom okruženju.

U skladu s ciljem istraživanja postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kako učenici pristupaju nepoznatim riječima engleskog jezika na koje nailaze u medijima?
 - Koliko često nastoje razumjeti riječi iz konteksta?
 - Koliko često provjeravaju značenje riječi?
 - Postoji li veza između gore navedenih pristupa i ocjena učenika iz engleskog kao stranog jezika?
2. Koje medije (glazba, internet, filmovi, videoigre) učenici smatraju najzaslužnijima za usvajanje engleskog vokabulara?
3. Postoji li odnos između utjecaja pojedinih medija na usvajanje vokabulara i ocjena učenika iz Engleskog jezika?

UZORAK

Uzorak na kojem je provedeno istraživanje broji 78 srednjoškolaca, polaznika splitske gimnazije općeg usmjerenja. Riječ je o učenicima drugog (N=32) i trećeg razreda (N=46) čiji je prosjek godina 17. Razine engleskog jezika koje se gimnazijalce podučava na tom stupnju su B1 i B2 razina. Prikupljeni podaci pokazuju da je većina ispitanika engleski jezik počela formalno učiti u osnovnoj školi, dok je jedan dio učenika (N=21) naglasio da je njihova formalna naobrazba započela još u ranijoj dobi. Više od polovine (N=44) učenika tvrdi da je svojevrremeno pohađalo i dopunske/dodatne satove engleskog u školama stranih jezika ili na privatnim podukama (N=8). U trenutku ispunjavanja upitnika i u školskoj godini koja je prethodila, svim je sudionicima istraživanja Engleski jezik predavao isti nastavnik kako bi se pri analizi podataka izbjegle razlike u kriterijima ocjenjivanja različitih nastavnika.

INSTRUMENT

Instrument korišten kod prikupljanja stavova učenika jest upitnik u tri dijela sastavljen od pitanja zatvorenog tipa. Sva pitanja postavljena su na hrvatskom jeziku kako bi se učenicima osiguralo potpuno razumijevanje (vidi *Dodatci*). Za potrebe analize u prvom dijelu upitnika koji se odnosi na opće informacije o ispitanicima prikupljeni su sljedeći podatci: spol, godine formalnog učenja engleskog jezika, ostali formalno organizirani vidovi nastave Engleskog jezika te njihove ocjene iz Engleskog jezika na polugodištu tekuće godine kao i prošlogodišnja zaključna ocjena (vidi *Dodatak 1*). U drugom se dijelu od učenika tražilo da odgovore na pitanja vezana za navike korištenja engleskog jezika izvan škole. Između ostalog, prikupljeni su podatci o strategijama učenja vokabulara kojima učenici pribjegavaju pri nailaženju nepoznatih riječi na engleskom jeziku u medijima: koliko često ih pokušavaju razumjeti iz konteksta ili pro-

vjeravaju značenje korištenjem rječnika, *Google* pretraživača ili drugih izvora znanja (vidi *Dodatak 2*). Naposljetku, u trećem dijelu upitnika, učenici su iznosili stavove o tome koje medije smatraju najzaslužnijima za slučajno usvajanje engleskog vokabulara. Odgovore na pitanja iznijeli su kroz tvrdnje rangirane od 1 do 5 na Likertovoj skali.

POSTUPAK

Provedbi upitnika prethodilo je pilot istraživanje uslijed kojeg su pojedina pitanja odbačena uzimajući u obzir povratne informacije ispitanika. Učenici su upitnik popunili za vrijeme redovne nastave Engleskog jezika te su informirani o anonimnom karakteru upitnika. Nakon što su svi sudionici pristali sudjelovati u istraživanju, sama provedba upitnika trajala je u prosjeku 20 minuta. Svi su podaci pažljivo kodirani u programu za tablično računanje *Microsoft Office Excel 2007* i zatim obrađeni kvantitativnim postupkom analize podataka programom *SPSS*⁴.

ANALIZA PODATAKA

Za potrebe istraživanja ispitanici su naknadno podijeljeni u tri skupine, a kriterij za podjelu bio je prosječna ocjena iz Engleskog jezika. Prosjek ocjena za svakog učenika izračunao se uzimajući u obzir zaključnu ocjenu u prethodnoj školskoj godini i prosjek ocjena iz Engleskog jezika na polugodištu u tekućoj školskoj godini. Prvoj skupini ispitanika (Skupina A) pripadaju odlični učenici (s prosjekom ocjena = 5.0), druga skupina sastoji se od ispitanika s prosjekom ocjenama od 4.5 do 4.0 ($>3.5 \leq 4.5$), a treću skupinu čine učenici s nižim prosjekom (≤ 3.5).

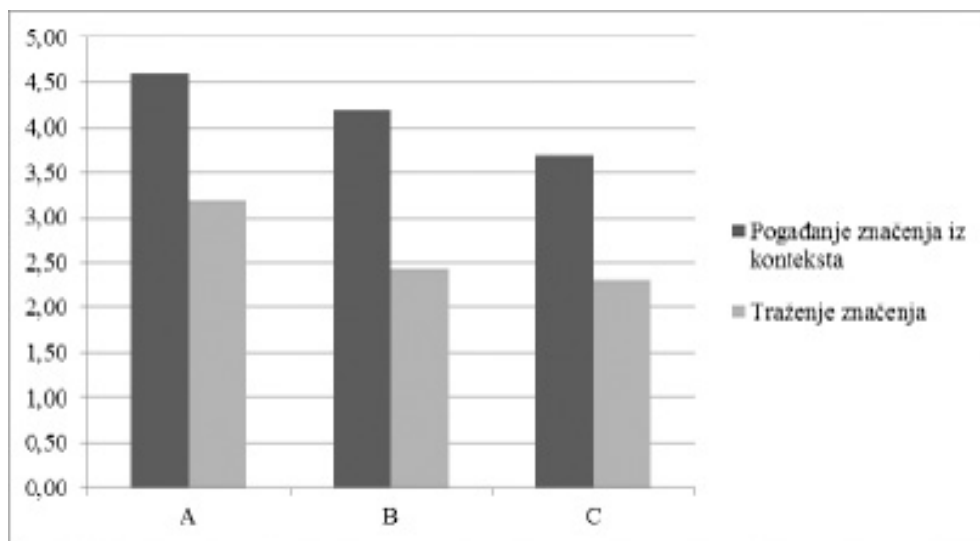
Dobiveni rezultati protumačeni su deskriptivnom statističkom analizom odgovora zatvorenog tipa i skala stavova, a interpretirani su i rezultati provedenih hi-kvadrat testova za procjenu statističke značajnosti odgovora.

REZULTATI I DISKUSIJA

Da bi se utvrdilo na koje načine učenici pristupaju nepoznatim riječima engleskog jezika s kojima se susreću izvan učionice uglavnom putem medija, analizirani su odgovori ispitanika koji su pomoću dvije Likertove skale označili koliko često nastoje razumjeti nove riječi iz konteksta te koliko im često provjeravaju značenje. Svi su rezultati o navikama učenika u vidu korištenja navedenih strategija učenja vokabulara zatim odvojeno promatrani za svaku pojedinačnu skupinu učenika (Skupine A, B i C) kako bi se analizirala veza između pristupa učenika nepoznatim riječima i njihovog uspjeha na nastavi Engleskog jezika u školi.

Grafički prikaz rezultata predstavljen je u *Grafikonu 1* koji slijedi.

4 Statistical Package for the Social Sciences v.19.0 (IBM Corp., Armonk, NY, USA)

Grafikon 1. Prosječna učestalost pogađanja značenja nepoznatih riječi iz konteksta i traženja značenja nepoznatih riječi kod učenika A, B i C skupine.

Ono što je iz Grafikona 1 očito jest da učenici, očekivano, češće pogađaju značenje nego što ga svjesno biraju pretražiti. Od ukupnog uzorka, 60% učenika tvrdi da jako često nastoji shvatiti značenje nove riječi iz konteksta, dok se čak trećina (35%) izjašnjava da nikada ne provjerava točno značenje. Također je iz grafikona uočljivo da učenici s najboljim ocjenama (Skupina A) i jedno i drugo rade češće od učenika Skupine B te da učenici s najlošijim ocjenama (Skupina C) najrjeđe nastoje razumjeti riječi iz konteksta i tražiti im značenje.

Naime, većina učenika Skupine A (91,4%) i Skupine B (86,2%) tvrdi da učestalo primjenjuje strategiju pogađanja iz konteksta, dok se kod Skupine C tako izjasnilo tek pola ispitanika (53,8%). Slično tome, odgovarajući na pitanje o navici provjeravanja značenja riječi, pola ispitanika Skupine A (55,9%) tvrdi da to radi često, kod Skupine B prevladali su (43,3%) ispitanici koji provjeravaju značenje riječi tek ponekad ili rijetko, dok gotovo pola (46,2%) Skupine C priznaje da nikada ne poseže za rječnikom ili internetskim pretraživačima kako bi doznali značenje nepoznate riječi.

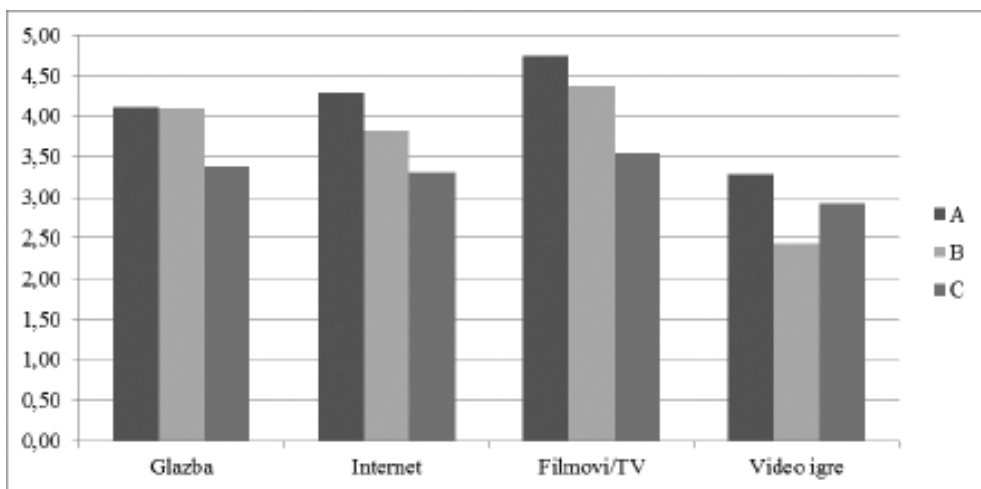
Provedeni hi-kvadrat testovi potvrdili su statistički značajne razlike među grupama učenika A, B i C, s obzirom na to koliko često pogađaju ($\chi^2 = 16.1$, $df = 4$, $p = 0.003$) i provjeravaju značenje nepoznatih riječi ($\chi^2 = 11.8$, $df = 4$, $p = 0.019$).

Takav je rezultat i bio očekivan. Naime, mogli bismo pretpostaviti da učenici Skupine A učestalo pogađaju značenje riječi iz konteksta jer već poznaju dovoljno riječi tog jezika pa im je stoga kontekst jasan te im dopušta lakše razumijevanje novih leksičkih jedinica. Sagledavajući aspekte usvajanja novog vokabulara iz konteksta, Vodogaz i Jurišić (2010) ističu da stupanj jezične kompetencije igra veliku ulogu kod strategije zaključivanja te da „nedostatan vokabular može spriječiti učenike da stvore kontekst dovoljno velik da bi mogli zaključiti koje je značenje nepoznate riječi“. Nadalje, činjenica da upravo odlični učenici češće od drugih provjeravaju značenje može se protumačiti kao jedan od razloga zbog kojih zavrjeđuju visoke ocjene na školskoj nastavi iz

Engleskoga jezika, upravo zbog njihove zainteresiranosti za engleski jezik i dodatnih kompetencija koje stječu izvan školske ustanove. Svakako, dalo bi se diskutirati o različitim stupnjevima prepoznavanja i istinskog poznavanja određene riječi. Pri opisi-vanju strategija učenja vokabulara, Oxford (1990) drži da učestalo izlaganje određenoj riječi u različitim kontekstima ne garantira da će učenik riječ prepoznati svaki put te da razina prepoznavanja „nipošto nije ravna produktivnom znanju” (Oxford 1990: 23).

Da bi se istražilo drugo pitanje, analizirani su odgovori koje su učenici označili na četiri Likertove skale pokazujući koji su mediji naviše utjecali na njihovo nenamjerno usvajanje engleskog vokabulara izvan školske ustanove. Od ukupnog broja ispitanika čak 60% tvrdi da je jako puno riječi naučilo gledajući i slušajući filmove na engleskom jeziku i televizijske programe engleskog jezičnog sadržaja, a svoj odgovor označili su najvećom vrijednosti na Likertovoj skali. Gotovo pola (44,2%) ispitanika smatra da je internet igrao veliku ulogu kod njihovog usvajanja engleskog vokabulara. Međutim, rezultati vezani za utjecaj interneta složene su prirode o čemu će kasnije biti govora.

Više od trećine ispitanika (39%) izjasnilo se da je slušanje pjesama s engleskim tekstovima od velike važnosti kod usvajanja vokabulara, dok su se na posljednjem mjestu po utjecaju našle videoigre s engleskim jezičnim sadržajem za koje je gotovo trećina (29%) učenika smatra da nimalo nisu utjecale na njihovo usvajanje engleskog vokabulara te su odgovor označili s najnižom vrijednosti na skali. Svakako, potonji rezultat može biti posljedica toga što je uzorak sastavljen većim dijelom od učenika (N=42) nego učenika (N=36), a već je prethodno dokazano (Brodarić 2015) da srednjoškolci značajno više slobodnog vremena provode igrajući videoigre u odnosu na srednjoškolke. Stoga se može zaključiti da je većina ispitanica u ovom uzorku nisko procijenila utjecaj ovog medija.

Grafikon 2. Utjecaj pojedinih medija na usvajanje engleskog vokabulara kod učenika A, B i C skupine.

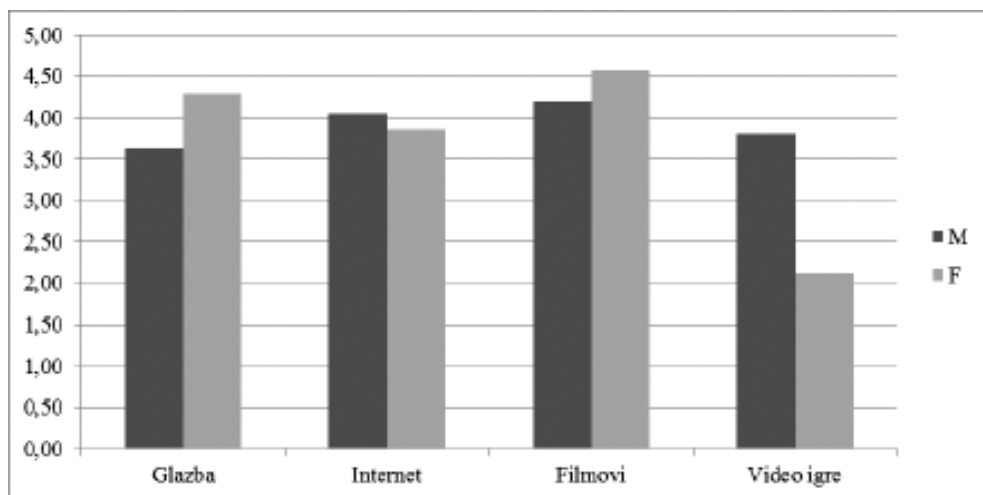
Treće pitanje istražuje moguću vezu utjecaja pojedinih medija na usvajanje vokabulara i ocjena učenika iz Engleskog jezika. Iz Grafikona 2 možemo uočiti slično kretanje rezultata kod svih medija izuzimajući rezultate vezane za utjecaj videoigara. Riječ je o

tome da su pojedini mediji više utjecali na poznavanje engleskog vokabulara kod učenika s odličnim ocjenama iz Engleskog jezika (Skupina A) nego kod pripadnika Skupine B (s nešto slabijim prosjekom ocjena) čiji je vokabular, s druge strane, pod većim utjecajem dotičnih medija od onog kod učenika s najlošijim ocjenama (Skupina C).

Međutim, provedeni hi-kvadrat testovi pokazali su statistički značajne razlike među skupinama isključivo kod medija glazbe ($\chi^2 = 8.02$, $df = 2$, $p = 0.018$) i filma/televizije ($\chi^2 = 17.35$, $df = 4$, $p = 0.002$). Statistički su rezultati dakle potvrdili da učenici s boljim ocjenama smatraju da su veliku količinu riječi naučili upravo slušajući glazbu i gledajući audiovizualni sadržaj na engleskom jeziku (filmove, serije i općenito televizijske programe). To nije čudno s obzirom na to da mnogi autori smatraju da glazba igra veliku ulogu kod učenja engleskog jezika, kao dodatni *osjetni stimulans* (Wright i sur. 2010, u Toffoli i Sockett 2014: 204), te da pjesme služe kao ambasadori kulture koji učenike engleskog jezika uče vokabularu, gramatici ali pružaju i znanje o toj kulturi (Brand 2007, u Li & Brand 2009). S druge strane, pišući o utjecajima gledanja titlovanih programa na usvajanje stranih jezika, Almeida i Costa (2013: 1236) naglašavaju važnost “višeosjetilne prezentacije informacija na televiziji i u kinima, koja gledateljima može slušnim, vizualnim i pisanim putem sugerirati značenje riječi koje se koriste”. K tome ističu da korištenje titlova potiče neophodne kognitivne kompetencije potrebne pri učenju jezika: „pogađanje, dodjeljivanje značenja, metakognitivno zapitkivanje i provjeru značenja” (Almeida i Costa 2011: 1237).

Utjecaj medija interneta na slučajno usvajanje engleskog vokabulara nije rezultirao statistički značajnim kod razlikovanja učenika prema njihovom školskom uspjehu iz Engleskog jezika. Takav je rezultat vjerojatno posljedica činjenice da, neovisno o njihovim ocjenama, približno 50% ispitanika smatra da je internet izuzetno utjecao na njihovo usvajanje vokabulara. Prirodu takve tvrdnje morali bismo dodatno ispitati. Dalo bi se zaključiti da se, s obzirom na sve mogućnosti korištenja interneta, ovo pitanje pokazalo preopćenitim. Naime, za očekivati je da se svi današnji srednjoškolci barem u nekoj mjeri služe internetom. Svakako, nismo ispitali na koji način i kakav sadržaj pretražuju. Stoga je za očekivati da su na pitanje o utjecaju interneta na usvajanje engleskog vokabulara odgovarali i pojedinci koji su u stanju pročitati primjerice složeni članak političke prirode na nekom od britanskih informativnih portala ili koji pak svakodnevno ispisuju komentare na engleskom jeziku ispod *YouTube* videa, i drugi učenici koji se s engleskim jezikom na internetu susreću gotovo isključivo korištenjem društvenih mreža preko kojih mogu usvojiti određenu količinu engleskog vokabulara (npr. *accept friend request*), ali ih isto tako pretežno koriste za dopisivanje na materinjem jeziku. Pitanje o utjecaju interneta iz tih je razloga nužno preciznije definirati kako bismo doznali na koji način različiti učenici usvajaju vokabular tim medijem.

Mišljenje učenika različitih skupina (A, B i C) o utjecaju videoigara na njihovo usvajanje engleskog vokabulara ne može se jasno iščitati promatranjem Grafikona 2. Jasnije možemo definirati utjecaj tog medija promatranjem sljedećeg grafikona.

Grafikon 3. Utjecaj pojedinih medija na usvajanje engleskog vokabulara kod učenika i učenica.

Kao što je već spomenuto, igranje videoigara aktivnost je koju preferira muški spol. Stoga je shvatljivo da videoigre imaju vidljivo veći utjecaj na poznavanje engleskog vokabulara muškog (3.81) nego ženskog (2.12) dijela uzorka, dok je kod ostalih medija utjecaj na usvajanje vokabulara gotovo podjednak kod oba spola (*Grafikon 3*).

ZAKLJUČAK

Ovim istraživanjem stekao se određeni uvid u nenamjerno usvajanje engleskog vokabulara kod hrvatskih srednjoškolaca. Točnije, nastojalo se odrediti koje strategije učenja engleskog vokabulara izvan škole utječu na uspjeh učenika na nastavi engleskog kao stranog jezika u gimnazijama. K tome je interpretiran i suodnos školskih ocjena učenika iz Engleskog jezika s utjecajem različitih medija koje su učenici naveli kao bitan faktor njihovog usvajanja engleskog vokabulara izvan škole.

Istraživanje pokazuje da bolje ocjene iz Engleskog jezika ostvaruju oni učenici koji pokazuju izraženiji interes za usvajanjem engleskog vokabulara uz medije u izvanškolskom kontekstu. Ti se učenici značajno razlikuju od manje uspješnih učenika po učestalijem korištenju strategije zaključivanja značenja riječi iz konteksta i vlastitoj želji i potrebi da svojevoljno provjeravaju značenje riječi s kojima se susreću.

Na temelju dobivenih rezultata također možemo zaključiti da srednjoškolci koji tvrde da su značajan dio engleskog leksika naučili slušajući glazbu i gledajući filmove, postižu bolji uspjeh u formalnoj naobrazbi engleskog jezika u školi. Stoga rezultati ukazuju kakav značaj ima gledanje filmova, televizijskih serija, emisija britanskog ili američkog podrijetla te slušanje glazbe, pjesama s engleskim tekstovima na proširivanje fonda riječi, time i na razvoj jezičnih kompetencija. Upravo su zato rezultati indikativni i za nastavničku praksu. Naime, sveprisutnost engleskog jezika i kontakt srednjoškolaca s medijima treba usmjeriti i iskoristiti na nastavi Engleskog jezika.

Istraživanje je provedeno isključivo na uzorku gimnazijalaca od kojih većina ima visoke ocjene iz Engleskog jezika. Razlike u rezultatima kod učenika s boljim i slabijim ocjena ukazuje na to da bi se slična istraživanja moglo provesti i na širem uzorku. Istraživanje bi bilo korisno proširiti na strukovne škole gdje se učenike iste dobi podučava niža razina engleskog jezika, isto tako bilo bi korisno istražiti u kojoj su mjeri ovakve razlike u znanju prisutne kod učenika ranije dobi u osnovnim školama. K tome, daljnja istraživanja u ovom području trebala bi jasnije utvrditi utjecaj interneta na usvajanje vokabulara, s obzirom na to da njegova uloga u usvajanju jezika ubrzano raste i postaje sve značajnija.

Nadalje, svakako moramo naglasiti da individualne razlike u osobnosti, motivaciji, stilovima učenja te kognitivne, a i socijalne razlike među učenicima, mogu predstavljati bitan faktor pri određivanju navika korištenja engleskog jezika izvan učionice pa tako i uspješnog usvajanja jezičnih kompetencija. Rezultati ovog istraživanja temelje se na mišljenjima učenika i na njihovoj samoprocjeni. Kako bi se potkrijepilo rezultate dobivene na temelju upitnika, buduća istraživanja također bi se mogla usmjeriti na traženje odgovora provođenjem individualnih intervjua sa srednjoškolcima kako bi se doznalo na koji način i koliko efikasno djeca i adolescenti usvajaju engleski vokabular kroz medij filma i glazbe. Intervjui bi se mogli provesti i s nastavnicima kako bi se dobilo više podataka o raznim izazovima koje formalno podučavanje engleskog jezika trenutno predstavlja.

Nova saznanja proizašla iz ovog istraživanja, pa i buduća istraživanja u ovom području, mogla bi biti od koristi u procesu formalnog podučavanja engleskog jezika. Engleski se jezik u Hrvatskoj razlikuje od drugih stranih jezika zbog učestalije izloženosti tome jeziku, stoga bi mu se trebalo drugačije pristupiti i kod formalnog učenja. Ovo istraživanje nastoji potaknuti na razmišljanje o mogućim izmjenama u sadašnjem načinu podučavanja engleskog kao stranog jezika i prilagođavanja kurikuluma, nastavnih materijala i pedagoške prakse novom statusu engleskog jezika u svijetu pa i u Hrvatskoj. Svrha ovog istraživanja i onih koji slijede, jest implementirati rezultate unutar programa učenja engleskog jezika u školama, odnosno pronaći potencijalne metode korištenja utjecaja izvanškolskog spontanog usvajanja engleskog vokabulara u formalnoj nastavi.

Neupitno je da se nastavu Engleskog jezika sve više pokušava osuvremeniti i prilagoditi novim generacijama korištenjem audio i videozapisa, razvijanjem strategija učenja vokabulara u kontekstu, simuliranjem komunikacijskih situacija sličnim prirodnim komunikacijama i slično. Dodatni izazov leži u predlaganju izmjena i pronalasku metoda kojima bi školska nastava Engleskog jezika mogla pomiriti jezične potrebe učenika koji vidljivo engleski jezik usvajaju pretežno izvan škole te ga sve više koriste kao globalno sredstvo komunikacije, s potrebama onih učenika koji, bez obzira na potencijalnu izloženost, engleski jezik još uvijek uče kao strani jezik te su u neizmjernom zaostatku za prvima, što jezično što kulturološki. Iz istih je razloga sama evaluacija tih dvaju (ili više) kategorija učenika Engleskog jezika neuniformirana.

Društveni utjecaji i dalje će mijenjati okolnosti nastave Engleskog jezika, stoga je nužno dalje istraživati ovo područje kako bi se nastavnike i autore udžbenika

uputilo o svim mogućim izvanškolskim utjecajima koji učenicima mogu pomoći u jezičnom razvoju. Krajnje pedagoške implikacije ovakvih istraživanja mogu služiti u pronalaženju metoda usmjeravanja učenika da samostalno iskoriste te platforme na što efikasniji način, te uključivanja svih učenika u taj proces. Isto tako mogu pomoći i kod određivanja novih, primjerenijih parametara za ocjenjivanje s jedne strane formalno stečenog znanja na nastavi Engleskog jezika i s druge strane, znanja engleskog jezika usvojenog u izvanškolskom kontekstu.

LITERATURA

1. Andranka, M., Jurković, A. (2016). Potiču li udžbenici za rano učenje stranog jezika razvoj strategija učenja vokabulara? *Strani jezici: časopis za primijenjenu lingvistiku*, 44 (1): 29-53.
2. Almeida, P. A., Costa, P. D. (2014). Foreign language acquisition: the role of subtitling. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 141: 1234-1238. Pretraženo 10. prosinca 2017. na: <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814036362>>.
3. Brodarić, S. (2015). Can the English language in music, on TV and the Internet improve formal EFL results of secondary school students? U: K. Cergol Kovačević i S.L. Udier (ur.) *Multidisciplinary Approaches to Multilingualism*, (str. 33-50). Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH Internationaler Verlag der Wissenschaften
4. Čepon, S. (2006), *English Language Globalism*. U: J. Granić, (ur.) *Jezik i mediji - jedan jezik: više svjetova*, (str. 155-163). Zagreb-Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku
5. Čosić, V. (2016). Stavovi studenata o utjecaju animiranih filmova na jezični razvoj (Završni rad) Zagreb: Učiteljski fakultet. Odsjek u Petrinji, Rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Pretraženo 28. travnja 2017. na: <<https://repozitorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg:256>>
6. Danan, M. (2004). Captioning and Subtitling: Undervalued Language Learning Strategies. *Meta: journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, 49 (1): 67-77. Pretraženo 10. prosinca 2017. na: <<http://id.erudit.org/iderudit/009021ar>>.
7. Enever, J. (Ed.) (2011). *ELLiE: Early language learning in Europe*. London, UK: The British Council.
8. Graddol, D. (2006). *English Next: Why Global English May Mean the End of English as a Foreign Language*. London: British Council.
9. Hodžić Jejna, A.T. (2016). Stavovi nastavnika engleskog jezika o uticaju verbalno-vizuelnog materijala na usvajanje vokabulara, *Методички видици*, 7 (7): 311-328. Pretraženo 28. studenog 2017. na: <<http://metodickividici.ff.uns.ac.rs/index.php/MV/article/view/1837>>
10. Koolstra, C. M., Peeters, A. L. i Spinhof, H. (2002). The Pros and Cons of Dubbing and Subtitling. *European Journal of Communication*, 17: 325-354. Pretraženo 11. prosinca 2017. na: <<http://ejc.sagepub.com/cgi/content/abstract/17/3/325>>.
11. Lee C.B., Tan A.L.D. i Pandian A. (2012). Language learning approaches: A review of research on explicit and implicit learning in vocabulary acquisition. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 55: 852-860. Pretraženo 28. studenog 2017. na: <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812040347>>
12. Li, X. & Brand, M. (2009). Effectiveness of Music on Vocabulary Acquisition, *Language*

- Usage, and Meaning for Mainland Chinese ESL learners. *Contributions to Music Education*, 36 (1): 73-84. Pretraženo 28. studenog 2017. na: <<http://krpb.pbworks.com/f/music-esl.pdf>>.
13. Mihaljević Djigunović J. i Geld R. (2003). English in Croatia Today: Opportunities for Incidental Vocabulary Acquisition, *Studia Romanica et Anglica Zagrabienia*, 47: 335-352. Pretraženo 28. Studenog 2017. na: <https://hrcak.srce.hr/index.php?id_clanak_jezik=33116&show=clanak>.
 14. Mihaljević Djigunović J., Cergol K. i Li Q. (2006). Utjecaj medija na nenamjerno usvajanje engleskog vokabulara. U: J. Granić (ur.) *Jezik i mediji – jedan jezik: više svjetova* (str. 445-452). Zagreb – Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku.
 15. Murphey, T. (1990). The song stuck in my head phenomenon: A melodic din in the LAD? *System*, 18: 53-64. Pretraženo 3. veljače 2018. na: <http://www.kuis.ac.jp/~murphey-t/Tim_Murphey/Articles_-_Music_and_Song_files/SongStuckIMHP.pdf>.
 16. Nagira, Y. (2011). Vocabulary learning through captions. *International Conference on Languages, Literature and Linguistics*, 26 (1): 95-99. Pretraženo 28. studenog 2017. na: <<http://www.ipedr.com/vol26/20-ICLLL%202011-L00049.pdf>>.
 17. Oxford, R. & Crookall, D. (1990). Vocabulary learning: A critical analysis of techniques. *TESL Canada Journal*, 7 (2): 09-30. Pretraženo 25. veljače 2018. na: <<http://www.teslcanadajournal.ca/index.php/tesl/article/view/566>>
 18. Pašalić S. i Sinovčić Trumbić I. (2014). Vjerovanja studenata o učenju stranih jezika u hrvatskom kontekstu, *Školski vjesnik-Časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, 63 (1-2): 223-236.
 19. Prebeg-Vilke, M. (1991). *Vaše dijete i jezik – Materinski, drugi i strani jezik*. Zagreb: Školska knjiga.
 20. Sekelj, A. (2011). Usvajanje vokabulara engleskog jezika kao stranog jezika u ranoj školskoj dobi. *Tabula: časopis Filozofskog fakulteta, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli*, 9: 200-211. Pretraženo 25. veljače 2018. na: <<https://hrcak.srce.hr/102935>>
 21. Sockett, G. i Toffoli, D. 2012. Beyond learner autonomy: A dynamic systems view of the informal learning of English in virtual online communities. *ReCALL*, 24 (2): 138-151. Pretraženo 26. veljače 2018.: <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812003473>>
 22. Toffoli D. i Sockett G. (2014). English language music: Does it help with learning? *Recherche et pratiques pédagogiques en langues de spécialité. Cahiers de l'Aplut*, 33 (2): 192-209. Pretraženo 28. studenog 2017. na: <<https://journals.openedition.org/aplut/4450>>.
 23. Udier, S. L. (2009). Pristup obradi leksičkih jedinica u nastavi hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika. *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik*, 1 (7): 77-93. Pretraženo 28. studenog 2017. na: <https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=70141>.
 24. Vodogaz, I. i Jurišić M. (2010). Usvajanje novog vokabulara iz konteksta. *Školski vjesnik: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, 59 (2).
 25. *Vijeće Europe*. (2005). *Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje*. Zagreb: Školska knjiga